

CEL RAS

Maite Coves, professora de l'IES Carrús, i Vicent Soler, professor de l'IES Sixto Marco, han presentat la novel·la *Cel Ras* publicada en la col·lecció “Temes d'Elx” de l'Institut Municipal de Cultura. En aquesta obra recuperen la nostra història de finals del s. XIX i principis del XX.

1.- Ens podríeu fer un breu resum de *Cel Ras*?

Vicent- El llibre ja és un resum de possiblement 500 pàgines que podíem haver escrit, però deia Jorge Wagensberg: «Una novel·la es pot resumir en una frase i una frase en una paraula», nosaltres l'hem resumida en dues *Cel Ras*. Una aproximació al resum des del meu punt de vista és el que apareix en la contraportada, és a dir, hem tractar de barrejar ficció amb fets reals i el fil conductor han sigut precisament els personatges de ficció per a lligar fets realment constatats, que hem pogut comprovar. L'obra està ambientada a finals del s. XIX principis del XX i hem abordat molta problemàtica de l'època que hagueren de viure diguem-ne persones normals, no extraordinàries però que en el camí se trobaren gent extraordinària, potser l'extraordinari moltes vegades és que eixes persones que diem normals sobrevisquen en un medi tan hostil.

2.- Com va sorgir la idea d'escriure la novel·la?

Maite- La idea va sorgir a partir d'una de les activitats que va realitzar l'Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó. Es va fer una exposició sobre l'observació de l'eclipsi que es produí el 28 de maig de 1900 i la plana major de l'astronomia mundial vingué a Elx a observar-lo. Vicent era el Comissari d'aquella exposició, estigué molt implicat en el tema i la idea va sorgir d'ell, se li va ocórrer que estaria molt bé que a partir de les dades que teníem —i que ens van sorprendre a tots perquè també era desconegut per a la majoria de nosaltres— podíem completar la informació i fer un treball d'aproximació a l'època. Aquest va ser l'origen una exposició sobre astronomia.

Vicent- Però la idea no fa la novel·la, la novel·la la fa el treball que ve després.

3.- El context i molts del personatges que envolten els protagonistes són reals. Ha estat molt complicada la consulta de documentació històrica?

Vicent- Ha estat una tasca feixuga pel període que hem volgut abraçar i per la distància geogràfica que ha hagut entre els arxius. Hem tractat coses que han ocorregut a Elx, a Castelló, a Tortosa i hem manejat dades d'observatoris astronòmics de França i d'altres com per exemple l'emigració a Orà, això ha fet que en alguns casos hem hagut de desplaçar-nos a consultar arxius, concretament a Castelló i Tortosa i passar alguns dies allà, però ha molt sigut encoratjador.

Maite- A Elx per exemple consultarem l'Arxiu Municipal, estiguérem consultant el setmanari *El Pueblo de Elche*, que és una meravella tota la informació que conté i estaria bé que més gent investigara i traguérem informació per a què tot el poble poguera conèixer-la. En fi eixa consulta als arxius ens va estimular, era una curiositat darrere d'altra i anàrem tirant del fil i després de consultar l'Arxiu d'Elx anàrem a Castelló i a Tortosa, ens repartirem el treball i anàrem acumulant informació per a després intentar traslladar-la a la història.

4.- Cada persona sol tenir un estil de redacció. Ha resultat difícil aconseguir una veu narradora que us satisfera als dos?

Maite- Ha estat laboriós perquè efectivament cada persona té el seu estil, però el pla de treball que va sorgir, més o menys de forma espontània, era anar treballant i anar revisant, tant Vicent com jo, tot allò que anàvem escrivint mútuament, i com que li hem pegat tantíssimes passades espere que sí hagem aconseguit una veu homogènia, i si l'hem trobada ha sorgit a base de refer el text de principi a fi. Al principi començarem a treballar de forma més fragmentària i una vegada que ja teníem tota la història completa ha sigut un treball laboriós de revisar i revisar.

Vicent- Quatre anys fent la novel·la donen per a molt i és de veres que les noves tecnologies han ajudat molt a l'intercanvi permanent i a fer relectures, correccions i polir el text. Jo he après moltíssim de Maite i tinc la impressió –però això ha de dir-ho ja el lector– què sí. Hem aconseguit que no se sàpiga qui és l'autor, excepte que se'ns conega molt personalment a cadascun de nosaltres, però un lector llunyà, més objectiu que llig la novel·la jo crec i espere que no sapiga qui és qui. Potser algú s'autoenganye llegint darrere i dient bo com aquest és Físic i aquest de Llengua i Literatura Catalanes però s'equivocaria en molts casos.

5.- Què ha resultat més complex de novel·lar la realitat o la ficció que heu creat?

Maite- Ha suposat un esforç de fidelitat a la història real en algunes ocasions. Recorde especialment un capítol en el qual hi ha una conversa entre Àngel Llorca, el mestre, i el metge, on els diàlegs no són ficció, és a dir són ficció les contestacions de López Campello, però la nostra preocupació per ser fidels a la història ens va portar a extraure discursos o a partir d'articles d'Àngel Llorca agafar el seu pensament, les seues frases, de vegades expressions quasi literals per a incorporar-les a la història, en aquest sentit hem intentat ser molt fidels al que ens ha arribat de la història.

Els personatges de ficció van aparèixer com una necessitat per l'enfocament que volíem donar-li, volíem parlar de l'educació, dels problemes que la joventut del moment tenia i a partir d'això crearem els personatges dels dos germans i jo crec que no ha resultat gens difícil tampoc la ficció perquè han anat desenvolupant-se, creixent, admirant als personatges reals, que nosaltres també admirem des de la perspectiva actual, perquè realment els personatges que hem descobert per la nostra història ens han colpit, ens han agradat molt i és crec que una obligació recuperar-los, recordar-los i assumir-los com una part de la nostra identitat que lamentablement tenim molt oblidada i molt seccionada per la història que hem tingut. La Dictadura posterior a la Guerra Civil ha fet un treball d'eliminació de la nostra història i en fi les dificultats no les hem considerat, era tan important el que volíem traure de la història que ens ha portat a crear la novel·la.

Vicent- Ens estimulaven tant les troballes que anàvem fent sobre la marxa que jo crec que no reparàvem en les dificultats que pogueren sorgir i efectivament si tractàvem per ex. de Landerer, un astrònom que ha existit realment, que ha vingut ací a Elx, ha estat a Tortosa i ha fet observacions a l'Observatori de l'Ebre, si volíem que participara d'una conversa opinant sobre determinats temes ens documentàvem perquè encara que nosaltres ho traduïrem a llengua literària, els conceptes havien de ser els seus, què opinava realment. És a dir què pensava per exemple sobre si hi ha vida en altres planetes no podíem atribuir-li-ho. A hores d'ara no sé qui és més real

de tots, acabes entrant tant en ells que possiblement hagen existit l'Andreu i la Maria.

Maite- M'agradaria fer un comentari sobre el treball que ha fet Andreu Castillejos. A partir de fotografies d'època ha fet uns dibuixos que s'han incorporat al llibre, i una de les fotografies era de la porxada de la casa de l'alcalde de l'època. És una fotografia de grup i ens va sorprendre molt que hi havia en un segon plànol un xiquet i una xiqueta –aleshores ja havíem decidit qui eren els personatges: dos germans–, trobar-los va ser com si hagueren existit de veritat amagats en una foto on estaven les autoritats locals i els astrònoms que vingueren de visita. El treball que ha fet sobre aquesta fotografia és el que més m'agrada, com ha matisat els tons i com els ha donat protagonisme als xiquets difuminant la resta de personatges. També és un treball molt bonic per part d'Andreu Castillejos.

6.- Són molts els temes que tracta la novel·la però la preocupació per l'educació i la ciència són dues constants de l'obra. Deformació professional?

Vicent- En qualsevol país civilitzat i molt en particular si ens traslladem en aquella època, l'educació és una preocupació fonamental dels polítics, dels governants, de la societat en general si es volen produir canvis. En l'època que tractem nosaltres, tot i ser l'escolarització un dèficit que arrossegava la societat, les persones més formades eren les més conscients de què si es volien impulsar canvis de la societat s'havien de fer a través de l'educació, de l'escolarització i d'una millora de l'ensenyament. Ens hem trobat no només això sinó un mestre, un pes pesat de l'ensenyament i és l'Àngel Llorca que té un protagonisme especial. L'ensenyament és una pedra fonamental en el relat i és necessari perquè en aquella època es parla molt sobre educació, qualsevol que aborde el període ha de tractar-lo i nosaltres en tenim un deute.

Maite- Com a professors el tema de l'educació ens ocupa i ens preocupa i, com deíem, el trobar persones que parlaven de coses molt modernes, descobrir que en 1900 i abans de 1900 ací a Elx havia persones que escrivien al periòdic i plantejaven el seu desig que la població millorara els coneixements que tenia –la taxa d'analfabetisme era terrible a Elx–, eren reptes importantíssims, però no solament era eixa la solució del problema social sinó que ens ha sorprés més és la modernitat del pensament d'aquest mestre que podria conversar tranquil·lament amb els

Un moment de l'entrevista, Pablo, Maite, Vicent i Paula.

pedagogs actuals i parlar de constructivisme, ell no utilitza la paraula, però utilitza els mateixos conceptes actuals i això va ser una sorpresa preciosa i molt emocionat i també trista de veure que ha passat tant de temps i desconexem l'aportació d'aquestes persones. Crec que era una obligació una vegada conegut el donar-li una mínima publicitat encara que siga a través d'una novel·la, és urgent i important que recuperem aquests personatges de la nostra història i que ens ompliguen de les seues reflexions.

7.- Actualment treballeu en algun projecte?

Maite- Ara no estem en cap projecte conjunt, sí que estic recuperant alguna cosa que tenia abandonada, perquè li hem dedicat molt de temps a aquest treball, però de moment jo personalment no tinc res per a comentar.

Vicent- Jo he tornat, anava a dir a la realitat, ara mateix estic escrivint algun article de didàctica de les ciències però no. Aquests són projectes de pes pel temps que t'ocupen i l'exigència que demanen si vols acabar satisfet, mínimament complagut. Li dediques temps perquè s'ho mereixen les persones que hi apareixen, que siguen recordades i recordades bé i a més a més s'escriu per a ser llegit i açò demana molt d'esforç.